

ברית מילה

על פי הדת היהודית, כל יהודי זכר אמור לעבור "ברית מילה" - כלומר, כריתה של העורלה מאיבר המין - בגיל 8 ימים. ברית המילה מקובלת גם באסלאם ובקבוצות דתיות אחרות, ובפועל כמעט כל הבנים בישראל נימולים, גם כאשר ההורים אינם דתיים כלל.

קבוצות שונות מתנגדות לברית מילה, כאשר הטענות המרכזיות הן שהתהליך פוגע בגופו של התינוק ללא כל צורך רפואי וגם מסב לו סבל רב (בטקס שמבוצע ללא הרדמה), ויש המצביעים גם על דוגמאות בהן גרמה הברית לפגיעות חמורות, ולעתים אף בלתי ניתנות לתיקון. מנגד טוענים מצדדי הברית כי מדובר בטקס דתי ולאומי חשוב, ומצביעים גם על מחקרים מסוימים המעידים על תועלת בריאותית והפחתת הסכנה להידבקות במחלות.

יצוין, כי בזרמים אסלאמיים מסוימים, ובדתות אפריקאיות שונות, מקובלת גם ברית מילה "נשית" - כאשר לעתים מדובר בכריתת הדגדגן ולעתים אף של חלקים נוספים כגון השפתיים הפנימיות של איבר המין. בישראל "מילה נשית" בכל צורותיה הנה עבירה פלילית.

נבהיר כי מדריך זה מתייחס רק להיבטים המשפטיים של ברית המילה, ולא להיבטים אחרים, כגון היבטים רפואיים, נפשיים, חברתיים וכו'.

האם אין בעייתיות משפטית בכך שמבצעים בתינוק פעולה כירורגית בלי צורך רפואי?

בית המשפט העליון פסק שאין כל בעיה משפטית בכך. בעולם נשמעו גם דעות אחרות, אבל בישראל הדבר חוקי.

אם כן, האם בן יהודי חייב לעבור ברית מילה?

חד משמעית, לא. הבחירה האם לבצע ברית מילה לילד הנה בחירה הנתונה להוריו, ואין כל חובה חוקית לעשות זאת. כמובן שאין גם חובה חוקית לערוך ברית מילה בעדות דתיות אחרות. גם מבחינה דתית, דתו של ילד ביהדות נקבעת לפי דתה של אמו, ואינה מושפעת מן השאלה האם עבר ברית מילה.

משרד הפנים חייב לרשום תינוק שנולד כיהודי אם הוריו מצהירים על כך, גם אם לא עבר ברית מילה.

האם מתגייר חייב לעבור ברית מילה?

מי שלא נולד כיהודי ומבקש להתגייר מחויב על פי רוב זרמי היהדות לעבור ברית מילה. מאחר ולשם רישום גיור נדרש אישור של גורם מוסמך בארץ או קהילה יהודית בחו"ל, וכמעט כל הקהילות הדתיות דורשות זאת, בפועל כמעט כל מתגייר חייב לעבור ברית מילה. יש קהילות רפורמיות מסוימות בהן ברית מילה אינה תנאי לגיור.

מה קורה כאשר ההורים חלוקים ביניהם האם לערוך ברית מילה לבנם?

במקרה זה, כמו בכל מקרה של מחלוקת בין ההורים בדבר ביצוע פעולה רפואית בילד, יש לפנות לבית המשפט לענייני משפחה שיכריע בעניין לפי עקרון טובת הילד. לאור פסיקה מפורשת של בית המשפט העליון, אין אפשרות לכרוך את נושא ברית המילה בנושאים הניתנים לסמכותו של בית הדין הרבני (או בתי דין דתיים של עדות אחרות).

לפי מה יקבע בית המשפט לענייני משפחה מה טובת הילד?

עד היום פורסמו רק פסיקות מועטות של בית המשפט לענייני משפחה בנושא, וקשה ללמוד מכך בוודאות אילו עקרונות ינחו את בית המשפט במקרים הבאים. באופן עקרוני נבחנת טובת הילד לפי אלמנטים שונים, כגון: דעתו של הילד עצמו (אם הוא בוגר מספיק להבין מה משמעות ההחלטה); מה עמדתו של ההורה המשמורן; הקהילה שבה חי הילד ומידת פתיחותה (לילד אשר חי בחו"ל ההתייחסות תהיה שונה מאשר ילד החי בקהילה דתית); האם קיים סיכון בריאותי ספציפי הנוגע לילד; ועוד. בדרך כלל ממנה בית המשפט לענייני משפחה מומחה לצורך הערכת טובת הילד לפי המדדים השונים. באחד המקרים התבסס בית המשפט על המלצת רופא ילדים לערוך את ברית המילה בהקדם האפשרי, אך הצד שכנגד לא הגיש חוות דעת נגדית, ובית המשפט ציין מפורשות שאילו הייתה חוות דעת נגדית ייתכן שפסיקתו הייתה שונה.

מהו תהליך ההכשרה של מוהלים?

נכון להיום (קיץ 2014), אין חובת רישוי למוהלים ואין חובה לעבור הכשרה כלשהי כתנאי לעריכת ברית מילה, ולמעשה כל אדם יכול לעשות זאת. היו מספר הצעות חוק אשר ניסו להסדיר את התחום (האחרונה, משנת 2014, של ח"כ אלעזר שטרן ועדי קול), אך עד כה לא אושרה אף הצעה בכנסת.

משרד הבריאות, משרד הדתות והרבנות הראשית הקימו ועדה בין-משרדית לפיקוח על מוהלים, אשר עורכת בחינות למוהלים ומעניקה למי שעברו אותן בהצלחה תעודת "מוהל מוסמך", אולם מדובר בגוף וולונטרי ואין חובה לקבל ממנו היתר. למעשה, הבחינות אשר עורכת הוועדה עוסקות הן בצד הרפואי והן בצד ההלכתי, ובנוסף, נדרש מי שמבקש להיות מוכר כמוהל מוסמך להביא אישור מהרב המקומי כי אורח חייו דתי. לפיכך, רופאים אשר עורכים בריתות ואינם בקיאים בצד ההלכתי אינם זכאים, באופן אבסורדי, לקבל תעודת הסמכה.

אם אני רוצה לערוך ברית מילה בבית החולים, האם זה אפשרי? אם כן, האם חייבים לבחור במוהל מוסמך?

זה אפשרי, ואין חובה לבחור דווקא במוהל מוסמך. בעקבות עתירה לבג"צ של חברה המעניקה שירותי מילה לא אורתודוקסיים, נפסק כי יש לאפשר גם למוהלים מטעמה לבצע בריתות בבתי חולים, וכי יש לאפשר לה לפרסם את עצמה בבתי החולים בדומה לרשימת המוהלים מוסמכים שמפרסמת הוועדה.

האם קיים פיקוח על מחירי ברית מילה?

לא. השירות אינו ניתן על ידי המדינה, ולכן כל מוהל יכול לקבוע כל מחיר שירצה. על פי פרסומים שונים, נכון למרץ 2014 עמד התעריף המומלץ של הרבנות הראשית למוהל מוסמך על 1,000 ₪, ולמוהל מומחה על 1,500 ₪, אולם כאמור תעריפים אלה אינם מחייבים.

מדינת ישראל מממנת באופן מלא ברית מילה למתגיירים בגיור אורתודוקסי בישראל. בשנת 2009 עתרו התנועה הרפורמית והתנועה הקונסרבטיבית לבג"צ בדרישה שמדינת ישראל תממן ברית מילה למתגיירים בגיור שאינם אורתודוקסי, אך עדיין לא התקבלה החלטה בעתירה.

על מי האחריות כאשר הנימול נפגע בתהליך ברית המילה?

הנושא של אחריות מוהלים הנו נושא מורכב, שכן מדובר במקרה נדיר שבו אדם שאין לו הכשרה רפואית פורמאלית מוסמך לבצע פעולה כירורגית באדם - ועל פי רוב, בתינוק. מאחר שלא מדובר בפעולה רפואית - אין תורה מוסדרת ומחייבת של ביצוע הברית, וקשה להגדיר גם מה סטנדרט ההתנהגות המצופה ממי שמבצע את ברית המילה, ומתי ייחשב כרשלן (או אפילו כעבריין).

למרות האמור, בפועל בתי המשפט בוחנים את רשלנותם של מוהלים לפי סטנדרטים שפוחחו בפסיקה, ובמקרים המתאימים נפסק כי מוהלים שהתרשלו ביצעו עבירות פליליות או אחראים בניזיקין לפצות את הנימול (ובמקרים מסוימים, גם את הוריו). במקרים מסוימים נעשו ניסיונות לתבוע את המדינה בשל רשלנות בכך שאינה מפקחת על עבודתם של המוהלים, אך למרות שבתי המשפט סברו שהסדרי הפיקוח הוולונטריים אינם מספקים, התביעות נדחו ונפסק שאין חובה על המדינה לפקח באופן יזום על עבודתם של המוהלים.

גם הוועדה הבין-משרדית בוחנת תלונות כנגד מוהלים, אך אין לה סמכויות לנקוט בפועל בסנקציות גם במקרים בהם מצאה כי המוהל התרשל (שכן הוועדה הנה וולונטרית ואין לה סמכויות על פי דין). על פי פרוטוקולים שפורסמו מדיוני הוועדה - נדיר שהוועדה מוצאת שהתלונות מוצדקות, ורוב החלטותיה מגבות את המוהל.

רשימת מקורות משפטיים

הצעת חוק המוהלים, תשע"ד-2014

בג"צ 8533/13, פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול [פורסם באתר בתי המשפט]

בג"צ 7092/09, התנועה ליהדות מתקדמת נ' המשרד לשירותי דת [ממתין לפס"ד]

בג"צ 2618/00, חברת פארות בע"מ נ' שר הבריאות, פ"ד נה(5) 49

ע"א 2055/99, פלוני נ' הרב ניסים זאב, פ"ד נה(5) 241

בג"צ 578/98, עמותה נגד חיתוכים באברי מין בתינוקות נ' שר הבריאות [פורסם באתר בתי

המשפט]

בג"צ 58/68, שליט נ' שר הפנים, פ"ד כג(2) 477

תמ"ש 10-09-39553, ט.ל. נ' ע.ה.ס [פורסם בנבו]

תמ"ש 10-05-48978, ד.ב. נ' י.ב., לא פורסם

ת"פ (של-ת"א) 6337/06, מדינת ישראל נ' לוי [פורסם בנבו]

ת"פ (אשק"י) 12-01-47457, מ.י. נ' גיאט [פורסם בנבו]

תיק 961861/1 [רבני גדול], פלונית נ' פלוני [פורסם בנבו]

תיק 837458/2 [רבני-נתניה] פלוני נ' פלונית [פורסם בנבו]